

СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ У ГАЛУЗІ ВИЩОЇ ОСВІТИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ

Дем'янчук Віталій Анатолійович

доктор юридичних наук, професор,

ректор

*ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний
університет імені академіка С. Дем'янука»*

м. Рівне, Україна

Вархов Андрій Григорович

кандидат юридичних наук,

*доцент кафедри кримінально-правових та адміністративно-правових
дисциплін юридичного факультету*

*ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний
університет імені академіка С. Дем'янука»*

м. Рівне, Україна

Одним з принципових документів для розвитку національної вищої освіти очевидно є підстави вважати чинну «Стратегію розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки» ухвалену розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 лютого 2022 р. [1]. Показово, що авторами відповідного документу наголошується, що в основу Стратегії покладені прагнення України стати рівноправним членом європейської спільноти, а визначені нею стратегічні та операційні цілі відповідають зобов'язанням України згідно з «Угодою про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» [2].

Зокрема, відповідно до ст. 431 цієї Угоди українською державною взято зобов'язання щодо активізації співпраці з Європейським Союзом у сфері вищої освіти у таких напрямках, як-от: 1) реформування та модернізації системи вищої освіти; 2) сприяння зближенню у сфері вищої освіти у рамках Болонського процесу; 3) покращення якості та підвищення важливості вищої освіти; 4) поглиблення співробітництва між закладами вищої освіти; 5) розширення можливостей закладів вищої освіти; 6) активізація мобільності студентів, наукових, науково-педагогічних та педагогічних працівників [2].

Оцінки успішності реалізації означених напрямів є доволі різними: від констатації поступової, але послідовної реформи вищої освіти та її

модернізації й інтеграції к Європейський простір вищої освіти [3] до критики на адресу очільників освітньої галузі – передовсім Міністерства освіти і науки України, щодо відсутності консолідованої позиції з освітянською громадою стосовно новацій в освітньому законодавстві та реформ у галузі вищої освіти [4].

У зв'язку з означеним варто звернутися до звіту, що його було оприлюднено з нагоди двох років від початку роботи – з 21 березня 2023 року, Оксена Лісового на посаді міністра освіти і науки України [5]. Апелюючи до «Стратегічного плану діяльності МОН до 2027 року» міністр зосередився на проміжних результатах за 9 ключовими пріоритетами, що визначені у цьому Плані.

Таку цьому документі Пріоритет 5 – це якісна вища освіта. Зауважимо, що стратегічними цілями у межах відповідного Пріоритету визначено таке: 1) заклади вищої освіти є сучасними, комфортними, інклюзивними та привабливими для навчання й академічної кар'єри; 2) освітньо-наукова діяльність сприяє самореалізації всіх членів академічної спільноти; 3) громадяни, держава та бізнес довіряють освітній, науковій, інноваційній діяльності закладів вищої освіти; 4) високий статус у суспільстві та перспективи професійного розвитку сприяють привабливості академічної кар'єри науково-педагогічних працівників і визнанню закладів вищої освіти центрами інновацій та вільного інтелектуального розвитку; 5) управління в системі вищої освіти базується на принципах автономії та відповідальності. Своєю чергою, кожна стратегічна ціль передбачає реалізацію операційних цілей, яких загалом 12, що, своєю чергою пов'язані із вирішенням понад 60 завдань.

Отже, сам міністр освіти визнав, що у контексті реалізації пріоритету «якісна та конкурентоспроможна вища освіта» його командою зроблено: 1) реорганізовано 10 закладів вищої освіти (укрупнені ЗВО мають отримати по \$1,5 млн інвестицій у межах проекту зі Світовим банком UIHERP); 2) забезпечено можливість гнучкого навчання завдяки індивідуальним освітнім траєкторіям; 3) оновлено менеджмент ЗВО (чесні вибори ректорів проведено у 35 закладах, ще у трьох – наглядові ради уповноважені обирати ректорів); 4) уперше в Україні запроваджено систему грантової підтримки студентів: понад 13 тисяч студентів скористалися цією програмою [5]. Співставлення цих проміжних результатів із цілями і завданнями, що заявлені у «Стратегічному плану діяльності МОН до 2027 року» наразі говорять про їхню неспівмірність, а самі згадані результати, будемо щирі, викликали значні критичні зауваження з боку освітянської громади. Очевидно це має бути враховано у наступному періоді виконання згаданого Плану й відповідного звітування.

Ще один пріоритет згаданого Плане – це Європейська інтеграція України у сферах освіти і науки. Вказаний пріоритет охоплює три стратегічні цілі: 1) державні політики та законодавство України у сферах освіти і науки гармонізовані з правом (*acquis*) ЄС; 2) Україна співпрацює з державами-членами Європейського Союзу у сферах освіти і науки, використовуючи найкращі європейські практики та стандарти; 3) учасники освітнього процесу та науковці знають і поділяють цінності ЄС та використовують можливості європейського освітнього та дослідницького простору. Своєю чергою, кожна стратегічна ціль передбачає реалізацію дев'яти операційних цілей, що пов'язані із вирішенням понад 30 завдань.

Між тим, відповідно до звіту міністра освіти у межах реалізації вказаного пріоритету – європейська інтеграція України у сферах освіти і науки, МОН станом на березень 2025 року: 1) заручилися підтримкою освіти від урядів 35 країн та понад 80 міжнародних організацій; 2) розблокувало кредит Світового банку для фінансування української освіти – 415 млн доларів США; 3) реалізувало ініціативу на підтримку розвитку науки, досліджень та інновацій в Україні (MSCA4Ukraine (35 млн євро); EURIZON (4,5 млн євро); EIC4Ukraine (20 млн євро)); 4) сприяло початку роботи Національних центрів Euroguidance, Eurorass та Національного координаційного центру Європейської рамки (НКЦ ЄС); 5) долучилося до Європейської інформаційної освітньої мережі Eurydice – відповідний підрозділ створено на базі Інституту освітньої аналітики; 6) ЄС підтримує фінансування реформи шкільного харчування на 65 млн євро [5]. Не заперечуючи важливість відповідних результатів, особливо в умовах воєнного стану, їхнє співставлення зі змістом операційних цілей Пріоритет 7: «Європейська інтеграція України у сферах освіти і науки» викликає певні питання щодо заявленого і зробленого. Зокрема, у звіті міністра не прозвучали данні за наступними показниками, що передбачені «Стратегічним планом діяльності МОН до 2027 року» за вказаним пріоритетом, а саме: 1) кількість EU-level targets, які використовуються для моніторингу успішності секторальних політик; 2) кількість секторальних програм ЄС, учасником яких є Україна; 3) кількість громадян України, які беруть участь в освітніх і наукових програмах/інструментах/можливостях ЄС; 4) кількість спільних проєктів у сферах освіти, науки та інновацій, які здійснюються українськими установами та організаціями. Такі розбіжності ставлять під сумнів коректність звіту очільника МОН, навіть зважаючи, що мова про проміжні результати.

При цьому, варто наголосити, що виконання «Стратегічного плану діяльності МОН до 2027 року» не є суто внутрішньою справою Міністерства освіти і науки України. Маємо на увазі, що Пріоритет 5:

«Якісна вища освіта» і Пріоритет 7: «Європейська інтеграція України у сферах освіти і науки» змістовно перетинаються з вище згаданими зобов'язаннями у межах співпраці з Європейським Союзом у сфері вищої освіти відповідно до Угоди про асоціацію. Своєю чергою виконання відповідної Угоди – обсяг і якість, є одним із чинників, що у перспективі впливатиме на шанси України набути повноправного членства у Європейському Союзі.

Виходячи з означеного, вважаємо, що звітування щодо виконання «Стратегічного плану діяльності МОН до 2027 року» має відбуватися щорічно і з чітким дотриманням (демонстрацією) заявлених у ньому показників щодо кожного пріоритету й оперативних цілей. Це сприятиме розумінню (1) ситуації у національній освіті, (2) реального рівня співпраці з Європейським Союзом, зокрема у сфері вищої освіти, а також (3) ефективності МОН щодо забезпечення державної освітньої політики. Водночас, отримані у такий спосіб данні можуть стати мотивом укладення нової Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на середньострокову й довгострокову перспективи.

Література:

1. Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 лютого 2022 р. № 286-р. Законодавство України. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text> (дата звернення: 25.08.2025).

2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (ратифіковано із заявою Законом № 1678-VII від 16.09.2014). Законодавство України. Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 26.08.2025).

3. Мельник О., Погребняк В., Дашковська О. Інтегрування української вищої освіти в Європейський освітній простір: модель процесу та досягнуті результат. *Нові технології навчання*. 2023. № 97. С. 108–120.

4. Ніколаєнко С. М. Деякі погляди на сучасне реформування вищої освіти в Україні. *Вісник НАПН України*. 2024. № 6(1). С. 108–120.

5. Освіта і наука: два роки змін 2023-2025. Міністерство освіти і науки України, березень 2025 р. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/news/2025/03/21/dva-roky-zmin-v-osviti-i-nausti-ukrayiny.pdf> (дата звернення: 26.08.2025).

6. Стратегічний план діяльності Міністерства освіти і науки України до 2027 року : Наказ Міністерства освіти і науки України від 7.03.2024

№ 276. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-strategichnogo-planu-diyalnosti-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini-do-2027-roku> (дата звернення: 26.08.2025).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-532-0-10>

УКРАЇНСЬКЕ ОСВІТНЄ ЗАКОНОДАВСТВО: ЗМІСТОВНІ АКЦЕНТИ У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРАГНЕНЬ УКРАЇНИ

Деревянко Наталія Зеновіївна

доктор філософії в галузі права, доцент,

декан юридичного факультету

*ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний
університет імені академіка С. Дем'янука»*

м. Рівне, Україна

Стратегічний курс України на повноправне членство у Європейському Союзі, зумовлює необхідність системних реформ практично у всіх сферах суспільного, політичного та економічного життя української держави. Масштабність завдань пов'язаних з євроінтеграцією підтверджується, зокрема, «Планом заходів з виконання рекомендацій Європейської Комісії, представлених у Звіті про прогрес України в межах Пакета розширення ЄС 2024 року», що був затверджений Кабінетом Міністрів України у березні 2025 року [1]. Цей документ містить понад 380 заходів, спрямованих на виконання рекомендацій Єврокомісії, що були представлені у згаданому Звіті і розподіляються у межах шести Кластерів та за окремими сферами, у тому числі у Кластері 3. «Конкурентоспроможність та інклюзивний розвиток», який включає Розділ 25. «Наука та дослідження» та Розділ 26. «Освіта та культура».

Зокрема, Європейська Комісія рекомендує у сфері науково-дослідної діяльності: 1) активізувати зусилля для використання можливостей, передбачених Рамковою програмою Європейського Союзу з досліджень та інновацій «Горизонт Європа»; 2) забезпечувати створення адміністративних умов для розроблення регіональних стратегій смарт-спеціалізацій; 3) посилити взаємодію науки та бізнесу, а також підвищити рівень комерціалізації результатів досліджень, зокрема шляхом прийняття спеціального законодавства щодо стимулювання діяльності у сфері трансферу технологій.